

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 15 września 2015 r., wydanym w sprawie z wniosku (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej w W. z udziałem A. C., J. G., K. G. i W. B. o stwierdzenie nabycia spadku po E. W., Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi stwierdził, że spadek po E. W., zmarłej w dniu 12 marca 2012 r. w Ł., gdzie ostatnio stale zamieszkiwała, nabyli na podstawie ustawy: jej mąż H. W. i jej bratanica A. C. po 1/2 części każde z nich, a także oddalił wniosek o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania na rzecz wnioskodawcy i ustalił, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

Sąd I instancji ustalił, że E. W., żona H. W., zmarła bezdzietnie w dniu 12 marca 2012 r., w Ł., gdzie ostatnio stale zamieszkiwała, jej rodzice i jej brat zmarli przed nią, przy czym brat pozostawił córkę A. C., która nie zrzekała się dziedziczenia po spadkodawczyni, nie składała oświadczenia o odrzuceniu spadku ani nie została uznana za niegodną dziedziczenia. H. W. zmarł w dniu 3 lutego 2014 r. jako wdowiec, pozostawiając córkę B. J., wnuki: M. Ś. i P. G. oraz prawnuki – dzieci P. W. B., J. G. i K. G.. W dniu 28 maja 2014 r. B. J., M. Ś. i P. G. złożyli przed notariuszem oświadczenia o odrzuceniu spadku po H. W.. A. C. dowiedziała się o śmierci E. W. wiosną 2013 r. Zarządzeniem z dnia 24 listopada 2014 r., wydanym w sprawie II Ns 2192/14, zwrócono jej wniosek o przyjęcie oświadczenia spadkowego, a w sprawie niniejszej A. C. złożyła oświadczenie o przyjęciu spadku po E. W. z dobrodziejstwem inwentarza na rozprawie w dniu 13 stycznia 2015 r. Sąd stwierdził ponadto, że spadkodawczyni zawarła umowę kredytu restrukturyzacyjnego z (...) Spółką Akcyjną Oddział w Polsce z siedzibą w W., a wnioskodawca jest następcą prawnym kredytodawcy i wstąpił we wszystkie jego prawa i obowiązki.

Dalsze rozważania Sąd meriti rozpoczął od stwierdzenia, że wierzyciel spadku jest legitymowany do wszczęcia postępowania spadkowego jako podmiot, którego praw dotyczy wynik postępowania, wyjaśnił też, że zakres kognicji Sądu w takim postępowaniu wyznacza art. 670 i 677 k.p.c., które stanowią, że Sąd wyjaśnia z urzędu, kto i z jakiego tytułu jest spadkobiercą, a w orzeczeniu wymienia poza spadkodawcą wszystkich spadkobierców oraz ich udziały w spadku. Zaznaczono dalej, że z art. 926 k.c. wynika, iż w sytuacji, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo żadna z osób, które powołał, nie chce bądź nie może być spadkobiercą, dochodzi do dziedziczenia ustawowego. Zważywszy, że E. W. nie sporządziła testamentu, w myśl art. 931 i 932 k.c. spadek po niej z mocy ustawy dziedziczą: jej mąż H. W. w 1/2 części oraz jej bratanica A. C. w pozostałej części, a więc także w udziale wynoszącym 1/2. Sąd zanalizował dalej skuteczność złożonego przez uczestniczkę postępowania oświadczenia spadkowego i w pierwszej kolejności przytoczył treść art. 1015 § 1 k.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji Kodeksu cywilnego dokonanej z dniem 18 października 2015 r., zgodnie z którym oświadczenie takie może zostać złożone w terminie 6 miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania, a niezłożenie go w tym terminie równoznaczne jest z przyjęciem spadku wprost. Skoro A. C. dowiedziała się o śmierci E. W. wiosną 2013 r., to wówczas zaczął biec dla niej termin do złożenia oświadczenia spadkowego, jednak nie został on dochowany, a spadkobierczyni złożyła stosowne oświadczenie dopiero w dniu 13 stycznia 2015 r., co powoduje, że było ono bezskuteczne; dodatkowo Sąd zaznaczył, że uczestniczka nie wykazała, by była osobą niemającą pełnej zdolności do czynności prawnych bądź taką, wobec której istniała podstawa do całkowitego ubezwłasnowolnienia, co w myśl art. 1015 § 2 k.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji nakazywałoby łączyć z niezłożeniem oświadczenia skutek w postaci przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Podkreślono ponadto, że A. C. została na rozprawie w dniu 10 października 2014 r. pouczona o treści art. 1015 k.c. i wniosła o udzielenie jej 14-dniowego terminu na zasięgnięcie porady prawnej i sprecyzowanie stanowiska w sprawie, jednak w udzielonym jej terminie nie przedsięwzięła żadnych czynności, w szczególności nie wniosła o uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia spadkowego i o zatwierdzenie przez Sąd jej oświadczenia w tym przedmiocie. O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c., nie znajdując podstaw do uwzględnienia żądania wnioskodawcy o zasądzenie od uczestników na jego rzecz zwrotu poniesionych przez niego kosztów.

Apelację od tego postanowienia złożyła uczestniczka postępowania A. C., zaskarżając je w całości i wnosząc o jego zmianę poprzez stwierdzenie, że cały spadek po E. W. odziedziczył jej mąż H. W. oraz zarzucając, iż Sąd nie uwzględnił

faktu, że skarżąca jest osobą upośledzoną umysłowo z licznymi epizodami depresyjnymi, zaburzeniami afektywnymi, nerwicowymi i adaptacyjnymi, co czyni niezłożenie przez nią oświadczenia spadkowego w ustawowym terminie nieskutecznym. W apelacji wniesiono o dopuszczenie dowodów z dokumentów w postaci karty informacyjnej (...) Centrum (...) na okoliczność tego, że we wrześniu 2015 r. A. C. przebywała na tamtejszym oddziale psychiatrycznym z rozpoznaniem upośledzenia umysłowego lekkiego, zaburzeń adaptacyjnych i organicznej chwiejności afektywnej oraz w postaci orzeczenia (...) ds. Orzekania o Niepełnosprawności na okoliczność ustalonego u niej stopnia niepełnosprawności.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawca domagał się jej oddalenia i zasądzenia od skarżącej na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Na rozprawie w dniu 9 marca 2016 r. przed Sądem Okręgowym w Łodzi wnioskodawczyni zmodyfikowała swój wniosek apelacyjny, żądając uchylecia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, a następnie wniosła o zawieszenie postępowania apelacyjnego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy II Ns 2397/15 toczącej się przed Sądem Rejonowym dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z jej wniosku w przedmiocie zatwierdzenia uchylecia się przez nią od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia spadkowego dotyczącego spadku po E. W.. Postanowieniem wydanym w tym samym dniu Sąd Okręgowy w Łodzi uwzględnił wniosek i zawiesił postępowanie apelacyjne na podstawie art. 177 § 1 pkt. 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Postanowieniem z dnia 21 sierpnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Łodzi podjął zawieszone postępowanie wobec prawomocnego zakończenia sprawy II Ns 2397/15 Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi.

Na rozprawie w dniu 25 października 2017 r. przed Sądem Okręgowym w Łodzi skarżąca po raz kolejny zmodyfikowała swe wnioski apelacyjne, domagając się tym razem zmiany zaskarżonego orzeczenia poprzez stwierdzenie, że spadek po E. W. nabyli z dobrodziejstwem inwentarza: jej mąż H. W. i jej bratanica A. C. po 1/2 części każde z nich. Wniosła też o zwrócenie się do (...) Centrum Medyczne (...) w (...) s.c. w R. o nadesłanie dotyczącej jej dokumentacji medycznej oraz o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza psychiatry na okoliczność tego, że wobec niej od 2012 r. do chwili obecnej istnieją przesłanki do całkowitego ubezwłasnowolnienia. Na rozprawie w dniu 10 stycznia 2018 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił złożony wniosek dowodowy.

Sąd Okręgowy dodatkowo ustalił następujące okoliczności faktyczne:

W dniu 10 października 2015 r. A. C. złożyła do Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi wniosek o zatwierdzenie uchylecia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. W. oraz od skutków prawnych złożenia oświadczenia o przyjęciu po niej spadku wraz z dobrodziejstwem inwentarza, a także o przyjęcie jej oświadczenia o odrzuceniu spadku. Postanowieniem z dnia 30 czerwca 2016 r. wydanym w sprawie II Ns 2397/15 Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi oddalił wniosek o zatwierdzenie uchylecia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. W., a apelacja A. C. została prawomocnie oddalona orzeczeniem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 17 marca 2017 r. wydanym w sprawie III Ca 1433/16 (wniosek, k. 2-3 załączonych akt II Ns 2397/15 Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi; postanowienia, k. 49 i 89 załączonych akt II Ns 2397/15 Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna. Ustalenia faktyczne dokonane w postępowaniu pierwszoinstancyjnym są bezsprzecznie prawidłowe i Sąd II instancji z powodzeniem przyjmuje je za własne, dokonując jedynie uzupełnienia ich o stwierdzenie istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, które zaszły już po wydaniu zaskarżonego orzeczenia.

Rozważania co do prawidłowości rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd Rejonowy należy rozpocząć od przypomnienia w ślad za tym Sądem, że w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku przedmiotem kognicji Sądu, jest – stosownie do art. 670 i 677 k.p.c. – wyłącznie to, kto spadek odziedziczył, z jakiego tytułu i jaki udział w spadku mu przypadł. Jak trafnie

podkreśla się w orzecznictwie, szczególna sytuacja procesowa powstaje w związku z treścią art. 1026 k.c., z którego wynika, że stwierdzenie nabycia spadku nie może nastąpić przed upływem sześciu miesięcy od otwarcia spadku, chyba że wszyscy znani spadkobiercy złożą już oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku, w konsekwencji czego sąd spadku, jeżeli chce wydać postanowienie kończące postępowanie w sprawie przed upływem tego terminu, musi wyjaśnić, czy takowe oświadczenia przez wszystkich spadkobierców – uczestników postępowania zostały już złożone, a w razie negatywnego ustalenia postanowienie takie nie może zostać wydane. W związku z tym nie ulega wątpliwości, że dla sądu zmierzającego do wydania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku kwestia, czy zostały złożone oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku ma znaczenie tylko w określonym ustawowo przedziale czasu i z jednego tylko punktu widzenia – mianowicie w celu ustalenia, czy doszło do definitywnego nabycia spadku – gdyż do czasu ich złożenia lub upływu przewidzianego na to terminu nabycie spadku, chociaż *ex lege*, nie jest ostateczne. O ile z powyższego wynika, że dla Sądu badającego kwestię nabycia spadku zasadniczą wagę ma to, czy spadkobierca spadek odrzucił – i w związku z tym, jak nakazuje art. 1020 k.c., został wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku – czy też go przyjął poprzez złożenie oświadczenia lub wskutek upływu ustawowego terminu, o tyle zagadnienie nabycia spadku wprost bądź z dobrodziejstwem inwentarza nie ma żadnego znaczenia dla samego stwierdzenia nabycia spadku i określenia zakresu dziedziczenia przez poszczególnych spadkobierców. Jak podkreśla judykatura, zawarcie w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku wzmianki co do sposobu przyjęcia spadku nie jest ani potrzebne, ani uzasadnione celem omawianego postępowania spadkowego, zaś w razie sporu kwestię związaną z zakresem odpowiedzialności za długi spadkowe zarówno dłużnicy, jak i wierzyciele, muszą rozwiązywać w drodze innych postępowań sądowych, na przykład w procesie z powództwa wytoczonego przez wierzyciela spadkowego z tytułu odpowiedzialności spadkobiercy za długi spadkowe, bądź w postępowaniu klauzulowym, jeśli wierzyciel dysponuje już tytułem egzekucyjnym wydanym przeciwko spadkobiercy i wystąpi o nadanie mu klauzuli wykonalności przeciwko spadkodawcy; w obu tych sytuacjach istnieją mechanizmy prawne pozwalające spadkodawcy wykazać, że nabył spadek z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe (odpowiednio art. 319 k.p.c. i art. 792 k.p.c.). W rezultacie przyjmuje się, że Sąd rozpoznający sprawę o stwierdzenie nabycia spadku nie może rozstrzygać kwestii sposobu nabycia, gdyż leży to w całości poza jego kognicją, a nawet jeśli taka wzmianka znalazła się w sentencji orzeczenia – jak dawniej wymagał tego nieobowiązujący już § 145 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 259) – to z powyższej przyczyny nie wiąże ona innych sądów i nie przesądza kwestii odpowiedzialności spadkobiercy za długi spadkowe (tak np. w uchwale SN z dnia 13 października 2010 r., III CZP 64/10, OSNC Nr 3 z 2011 r., poz. 26, w wyroku SN z dnia 29 kwietnia 2011 r., I CSK 439/10, niepubl., w postanowieniu SN z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 114/12, niepubl. lub w postanowieniu SN z dnia 21 stycznia 2015 r., IV CZ 85/14, niepubl.).

Na gruncie rozpoznawanej sprawy nie ulega wątpliwości, że mamy do czynienia z dziedziczeniem ustawowym po E. W. oraz że co do zasady Sąd meriti prawidłowo określił krąg jej spadkobierców ustawowych, stwierdzając, że w chwili otwarcia spadku należał do niego mąż zmarłej spadkodawczyni H. W. i jej bratanica A. C. – a ustalenia te nie były kwestionowane także przez skarżącą w złożonej apelacji; bezsporne było też to, że A. C. uchybiła przewidzianemu w art. 1015 § 1 k.c. terminowi do złożenia oświadczenia spadkowego. Sporne było jedynie to, jakie skutki prawne wiążą się z uchybieniem temu terminowi w okolicznościach sprawy niniejszej. Co do zasady niezłożenie w terminie oświadczenia spadkowego jest równoznaczne z prostym przyjęciem spadku, jak stwierdzał art. 1015 § 2 zd. I k.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili upływu terminu, jednak na etapie składania apelacji skarżąca wywodziła, że jest uprawniona do skutecznego uchylecia się od tego rodzaju konsekwencji prawnych oraz do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Gdyby słuszność tych wywodów się potwierdziła, złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku miałoby rzeczywiście istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia sprawy niniejszej, gdyż skoro z mocy art. 1020 k.c. spadkobierca skutecznie odrzucający spadek zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku, to oczywiście postanowienie stwierdzające dziedziczenie spadku przez skarżącą musiałoby w takim wypadku ulec zmianie; z tych przyczyn Sąd II instancji uznał, że wynik postępowania w sprawie II Ns 2397/15 Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi ma decydujące znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy niniejszej i zawiesił na podstawie art. 177 § 1 pkt. 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. postępowanie odwoławcze do czasu prawomocnego jej zakończenia. Żądania A. C. nie zostały jednak uwzględnione, a tym samym jej uchylecie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia spadkowego w terminie okazało się nieskuteczne, a zatem w dalszym ciągu należy przyjąć, że nie doszło

do odrzucenia przez skarżącą spadku w drodze złożenia stosownego oświadczenia, ani tym bardziej taki skutek nie nastąpił wraz z upływem terminu przewidzianego w art. 1015 § 1 k.c., ponieważ art. 1015 § 2 zd. I k.c. z taką sytuacją wiąże inne konsekwencje prawne. Uczestniczka postępowania nie została więc wyłączona od dziedziczenia i w dalszym ciągu należy wraz z H. W. do kręgu spadkobierców ustawowych, którzy z chwilą otwarcia spadku po E. W. nabyli ten spadek ex lege; wpływ terminów do złożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku spowodował, że nabycie to stało się definitywne.

Należy odnotować, że w toku postępowania apelacyjnego – a mianowicie na rozprawie 25 października 2017 r. – skarżąca radykalnie zmieniła swoje stanowisko w sprawie i zmodyfikowała dotychczas popierane wnioski apelacyjne. Co do materii sprawy objętej kognicją Sądu w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku – a więc co do tego, kto spadek odziedziczył, z jakiego tytułu i jaki udział w spadku mu przypadł – zaprzestała kwestionowania rozstrzygnięcia Sądu I instancji, jednak nie cofnęła apelacji, ale zaczęła się domagać, by Sąd odwoławczy zmienił zaskarżone orzeczenie poprzez wprowadzenie do niego wzmianki o nabyciu spadku przez spadkobierców z dobrodziejstwem inwentarza. Jak już powiedziano wyżej, sposób nabycia spadku przez spadkobiercę z punktu widzenia jego odpowiedzialności za długi spadkowe jest zupełnie odrębnym zagadnieniem od kwestii objętych treścią art. 670 i 677 k.p.c., które nie jest objęte kognicją Sądu w postępowaniu spadkowym i co do którego Sąd w takiej sprawie nie jest uprawniony orzekać w sposób wiążący. Gdyby A. C. już w apelacji zajęła takie stanowisko jak na rozprawie przed Sądem Okręgowym w Łodzi w dniu 25 października 2017 r., złożony środek zaskarżenia musiałby ulec odrzuceniu jako niedopuszczalny ze względu na brak substratu zaskarżenia (tak w powoływanych już: uchwale SN z dnia 13 października 2010 r., III CZP 64/10, OSNC Nr 3 z 2011 r., poz. 26 i w postanowieniu SN z dnia 21 stycznia 2015 r., IV CZ 85/14, niepubl.), jednak początkowo apelacja dotyczyła zagadnienia prawidłowości orzeczenia stwierdzającego powołanie skarżącej do dziedziczenia – a zatem była dopuszczalna – zaś modyfikacja jej przedmiotu nastąpiła dopiero później. Z proceduralnego punktu widzenia tego rodzaju zmiana wniosków apelacyjnych – z zakwestionowania przedmiotu rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego na żądanie objęcia zakresem orzeczenia kwestii, co do której Sąd ten w ogóle nie rozstrzygał i nie obejmował jej swoją kognicją – musi zostać potraktowana jako wystąpienie już na etapie postępowania odwoławczego z wnioskiem o rozstrzygnięcie co do zupełnie nowego przedmiotu. Taka czynność procesowa jest z mocy art. 383 zd. I k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. niedopuszczalna, a tym samym bezskuteczna; w konsekwencji Sąd II instancji rozpoznał sprawę i wydał orzeczenie w granicach swej kognicji zakreślonej przedmiotem sprawy zawisłej przed Sądem meriti, treścią złożonej apelacji i jej wnioskami dotyczącymi orzeczenia o tym przedmiocie, uznając, że zarówno krąg osób powołanych do dziedziczenia, jak również tytuł powołania ich do spadku oraz udziały, w jakich spadek dziedziczą, zostały prawidłowo ustalone przez Sąd niższej instancji. Spowodowało to oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza psychiatry, który miał posłużyć wykazaniu, że wobec skarżącej od 2012 r. do chwili obecnej istnieją przesłanki do całkowitego ubezwłasnowolnienia, a tym samym że upływ terminu do złożenia oświadczenia spadkowego skutkował z mocy art. 1015 § 2 zd. II k.c. przyjęciem przez nią spadku wprost, nie zaś z dobrodziejstwem inwentarza. Jak wynika z powyższych wywodów, okoliczność ta i łączące się z nią skutki prawne są zupełnie bez znaczenia na gruncie materii badanej w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku – gdzie istotne jest to, czy spadek został przyjęty czy skutecznie odrzucony, nie zaś sposób przyjęcia spadku – nie ma natomiast przeszkód, by A. C. powoływała ewentualnie ten fakt w postępowaniu rozpoznawczym czy klauzulowym wszczętym przez wierzyciela spadku, domagając się z tego powodu zamieszczenia w wydanym przeciwko niej tytule odpowiedniego zastrzeżenia ograniczającego jej odpowiedzialność za długi spadkowe.

Podsumowując, stwierdzić należy, że rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego było prawidłowe, gdyż Sąd ten po właściwym ustaleniu okoliczności istotnych dla wyniku sprawy i zastosowaniu do tego stanu faktycznego przepisów materialnoprawnych, trafnie stwierdził, że do dziedziczenia po E. W. doszło na podstawie ustawy i że spadek po niej odziedziczyli w równych częściach jej mąż i bratanica – czego ostatecznie nie kwestionowała także sama skarżąca, choć swej apelacji nie cofnęła. Uzasadnia to oddalenie złożonego środka zaskarżenia na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania orzeczono stosownie do art. 520 § 1 k.p.c.